

ИВАНА БЪРЛИЧ-МАЖУРАНИЧ СКИТАЛЕЦЪТ ТОПОРКО И ДЕВЕТТЕ ЖУПАНЧЕТА

Превод от хърватски: Христиана Василева, 1978

chitanka.info

СКИТАЛЕЦЪТ ТОПОРКО И ДЕВЕТТЕ ЖУПАНЧЕТА^[0]

I

Прошетал се жупан Юрина из своята обширна земя да види къде какво има и кому какво трябва. Така стигнал и до една малка ливада. На нея били покарали девет яворчета, но отникъде нямало вода. Оплакали се на жупан Юрина и той заповядал на селяните да доведат вода до тях. Изкопали те трап, прекарали оттам поток и когато потекла вода край корените на яворчетата, жупан Юрина рекъл:

— Сега, яворчета мои, растете и се възправяйте кому както позволява силата — и продължил нататък. А тъй като жупанът имал много грижи и голямо жупанство, скоро забравил за онези яворчета.

Докато жупанът се занимавал покрай яворчетата, в това време дядо Неумийко^[1] минавал през небето. Дядо Неумийко нито се смеел, нито се бръснел, нито ноктите си режел, ами минавал през небето сутрин на разсъмване и вечер по здрач. На краката имал цървули бързоходни, а на главата — за калпаче — ведро. С цървулите от облак до облак крачи — на две крачки минава небето; с ведрото-калпаче гребе вода от извора, та слага навред по ливадите роса. А с брадата си вятър размахва, с ноктите си облаците къса, където трябва, пуска дъжд. И мъглата разкарва, та слънцето земята да огледа, дали кълни пшеницата да види.

Така онова утро дядо Неумийко се случил над поляната и видял как жупанът се грижи за младите яворчета.

Дядо Неумийко ще се трогне, ако изправиш стръка на тревичката, а ако помогнеш на стъблото, той те има за брат. Защото за него няма нищо по-важно на света от гората и ливадите. Той ги гледа открай време от облаците, как са се покрили със земя, а когато някъде някой дворец се белне, дядото не разбира от тези работи и си мисли, че това е нищо и никакво!

Та като видял той как жупанът помогнал на яворчетата, рекъл:

— Добър човек е този жупан, щом гледа и дребните яворчета. Хайде да му помогнем.

И дядо Неумийко идвал всеки ден, росял яворите с роса, поливал ги с дъжд и ги огрявал със слънце. А яворчетата, деветте, расли, мили брате, за чудо и приказ! Край яворчетата порасъл един десети малък габър, та както яворите избуявали под облаците, така и габърът бързал след тях, но какъвто бил малък, не можел да ги стигне.

В това време лятото се сменило три пъти и една сутрин жупан Юрина излязъл на кулата в своя град. Погледнал той своето жупанство из околията и му било драго, дето се зеленее като китка по Гергьовден. Но когато съгледал на поляната онези девет явора, въздъхнал горкият. Имал той голяма мъка на сърцето си, че мъжките му деца смърт ги отнасяла, като че враг го бил проклел така.

— Ех, хубави яворчета, да имах аз в двореца си такива девет жупанчета! — въздъхнал жупанът.

Като проговорил това, пред него на кулата се появил старец. Дрехата му дрипава, брадата му невчесана. Погледнеш ли му дрехата и брадата, ще речеш, сетен бедняк е, но ако му загледаш очите, веднага ще видиш — може и да не знае това, което ти знаеш, но знае това, което ти никога няма да знаеш.

— Жупане, прати слуги на поляната. Нека ти отсекаат деветте явора, нека ти донесат девет пънчета. А ти приготви девет люлки и нареди девет бавачки, нека люлеят пънчетата от първи звезди до полунощ. Когато стане полунощ, ще оживеят деветте пънчета, и ето ти в двора девет жупанчета. А ти недей ги носи в двореца, недей ги пази нито от роса, нито от студ. Нека растат момчетата в дъжд и слънце, защото те са яворчета, от земята поникнали.

Така наредил дядо Неумийко, защото той знаел как растат яворите, но ето че не знаел какво са жупановите дворци! Наредил той прочие така и изчезнал от жупановата кула.

Същия ден жупанът изпратил придворния със слугите на поляната. А когато слугите отсекли деветте явора, придворният казал:

— Отсечете и онова дребно габърче, ще ми бъде за дръжка на секирата.

Слугите отсекли габъра и го понесли с яворовите пънчета към жупановия дворец.

Когато стигнали до двореца, Елена, знатната госпожа, вече натъкмила деветте златни люлки в градината на двореца. Настанили яворовите пънчета в люлките, а бавачките почнали да ги люлеят.

Люлели те така, люлели от първи звезди, та до полунощ. Като станало полунощ, бавачките заспали за миг. Докато се оборалят от съня, ето ти в люлките девет момченца като девет червени ябълки.

Елена, знатната госпожа, не знаела къде да се дене от преголяма радост. И като не смеела да носи жупанчетата в двореца, тя заповядала да опънат девет свилени шатри, да пазят децата от студ и пек.

— Кога са расли някога деца на жупан да ги роси нощем роса, а денем слънце да ги пече? Друго си е явор на поляна, а друго са жупанчетата в двореца на жупана! — умувала Елена, знатната госпожа.

Още същата нощ дошъл дядо Неумийко, та надникнал в градината. А като забелязал онези девет шатри, много се ядосал на всичко. Омразно му станало всичко, което наредил! Открай време гледал как се бели тънко платно на поляната, а ето и това все чудно му се виждало, все се колебаел, когато жените простирали някъде платно. А сега не би влязъл за нищо на света в шатрите, още повече в такива шатри — свилени, везани!

— Напразно изхабих деветте явора — ядосал се дядо Неумийко. — По-лесно бих пожупанил половината гора, отколкото да изнеса едно жупанче на роса.

Отишъл си дядото, и като си отишъл, повече не дошъл при жупанчетата. А понеже в първата нощ роса не оросила жупанчетата, главите им останали голи, лиси. Обаче в жупановия дворец не било тежко да си гологлав! Направили свилени калпаци на момчетата, за да не се виждат голите им глави. А децата взели да растат и избуяват, мало и голямо им се радвало в двореца. Само имало — да се не знае! — една черна душа, която не им се радвала.

II

Когато онези слуги с придворния донесли пънчетата, та ги настанили в люлките, останал тъничкият габър.

Взел придворният габърското пънче и го хвърлил на стария дърводелец, който се намирал там заедно с другите хора.

— Ще ми направиш от него дръжка за брадвата — казал придворният. — Да не го смениш, стари нещастнико, ще го позная по червената сърцевина.

Когато дърводелецът стигнал до своята колиба и донесъл габърското пънче, разказал на жена си какво станало в жупановия дворец. Бабата проумяла всичко, а като проумяла, наумила нещо. Нищо не казала, ами влязла в колибата, изнесла корито на месечината, постлала в него креватче от слама, сложила онова габърско пънче в коритото и почнала да го люлее. Люлее бабата, люлее и все гледа пънчето в коритото, докато в полунощ ѝ се замъглили очите. Дремнала за миг бабата, а като се оборавила от съня, в коритото лежало момченце, мъничко като ръка, тъничко като пръчка.

Зачудила се бабата на чудото невиджано и изтичала до колибата, та извикала дърводелеца. Като отишли до коритото, момченцето проговорило:

— Не ме носи, бабо, в колибата. Остави ме на поляна, на месечина, да ми крепне косата като верижка, нощта да ми хлади ръце и краченца.

Не могли бабата и дърводелецът да се нагледат на момченцето и да се наслушат как той, такъв мъничък, така мъдро говори. Мило им било до немай-къде, струвало, им се, че сърцето им е оживяло. И го оставили, както момченцето пожелало, в коритото, на поляната и на месечината. Както онази нощ, така и всяка следваща бабата изнасяла коритото с детелината на поляната.

А дядо Неумийко всяка нощ идвал при момчето и по месечина, и на лют студ, и в тиха нощ, и на буря, и на вятър — все хортувал с момченцето. А пък бабата нарекла малкия Топорко, защото от онзи

габър трябвало да стане дръжка за топор. И всичко щяло да бъде добре, ако дърводелецът нямал голяма грижа:

— Какво ще правя аз, сиромашът, сега с дръжката за топора?

Знаел дърводелецът, че придворният е избухлив и лош, а знаел и това, че таква габърче с червена сърцевина вече няма да може да намери.

Взели да растат жупанчетата в градината на двореца, а Топорко при бабата и дърводелеца. Само че имало голяма разлика в това как растат жупанчетата, а как Топорко.

Жупанчетата били едри и румени, толкова бързо растели, че още малко, щели да стигнат до пояса на баща си. А бабиният Топорко бил дребен, тънък и черен, но жилав, човек би рекъл: това е черно гвоздейче, три пъти ковано.

На жупана сърцето му трептяло от радост, но не знаел какво ще излезе от хубавите му синове, та издигнал около градината три разтега ограда, на децата да не им додява денем слънцето, а нощем да не може звяр или друга напаст да дойде при тях. А при дърводелеца нямало нито зид, нито шатра, ами пред прага му било росна ливада, а по-нататък започвал храсталак. Като нощувал Топорко на ливадата, около главата му нощем душели златка и лисица.

Жупанът подарил на синовете си девет коня и девет копия, събирал най-добрите юнаци да учат децата на копие и стрелба. Повикал още първите мъдрознайци да научат децата на древни книги. А Топорко като проходил, взел да броди из гори и дъбрави, взел да дири златки и лисици. Като заскитал сутрин, връщал се вечер. Затова бабата нарекла Топорко от обич още скиталец. Скиталецът Топорко ставал от ден на ден по-мъдър. Чудили се бабата и дърводелецът, чудило се селото и поселището откъде има в това дете толкова мъдрост като у старец. Не знаела нито бабата, нито дърводелецът, не знаело нито селото, нито поселището, че дядо Неумийко цяла нощ хортува с Топорко. А дядо Неумийковата мъдрост е точно такава, за каквата пита селото и поселището, от която живее гората и планината.

Минало време, Топорко пораснал малко. Тогава една нощ дядо Неумийко му разказал как се е появил той. Разказал му, че има девет братя, девет яворчета, девет гиздави жупанчета; как коренът на яворчетата-жупанчета и неговият, коренът на черния Топорко, е

поникнал на една поляна и как те с Топорко-габърчето от един поток са се поили.

Едва разказал това дядото и Топорко подскочил радостен:

— Ех, де този късмет, да мога да видя своите братя, деветте жупанчета!

Усмихнал се дядо Неумийко, но кисело се усмихнал: „Трудно ще ги видиш, момче! Ето ги в двореца в градината, но около тях има зид, цели три разтега висок!“

Кисел бил дядо Неумийко! Не можел да прежали онези свои девет яворчета, дето ги покривали със свилени шатри, че пък и със зид ги били оградили. Да можели някак да му попаднат жупанчетата, той знаел какво да направи! Знаел дядото как се отглежда явор в планината!

Но Топорко не давал мира на дядото, само молел и заклинал да го научи как би могъл да зърне своите братя.

Изведнъж дядо Неумийко сякаш се размислил, та казал на Топорко и го научил следното:

— Откъм слънчевата страна на зида е седмият камък. Той е най-тънък и най-слабо е прикрепен. Там застани, там чукни, там повикай братята си!

III

Слънцето било на пладне, а в жупановия дворец всичко било заспало от жега, само жупанчетата се разхождали на конете си в градината зад зидовете, за да са на хлад. Както се разхождали зад зида, чули, че някой чука и удря по камъка, чук, чук! Почудили се жупанчетата. Завързали конете си за ябълката и приближили до камъка. А отвън отново — чук, чук! Сложили жупанчетата ухо на зида и не щеш ли, чули как от другата страна на зида някой тихо зове:

*Мои братя деветима,
портите си отворете,
със ръчици натиснете,
със крачетата бутнете!*

Погледнали се жупанчетата учудени един друг. Досега никога не били чували жив глас оттатък зида, нито били хвърляли някога поглед към градския живот. Засмели се от радост, дошли до камъка и направили както им бил казал Топорко — опрели и деветимата ръцете си в камъка, оттласнали се и деветимата с крака, а Топорко дръпнал камъка отвън. И след малко дребничкият Топорко хвърлил големия камък, а в зида зейнала дупка като малък прозорец.

Да видиш чудо нечувано, когато братята се видели през прозореца. Отвън стоял дребният, черен бедняк Топорко, на главата имал рошаво калпаче, на раменете само една ризка; а отвътре, глава до главица, се натискали деветте жупанчета, румени и едри като румени ябълки, калпаците им със свила общити, сините им долами със злато извезани.

— Защо ни наричаш братя? — запитали жупанчетата.

— А как да ви наричам, като съм дошъл да ви кажа, че сме поникнали един до друг на поляната и от един поток сме се поили?

Казал така Топорко и разказал на жупанчетата всичко, както си е било.

Чудом се почудили жупанчетата, защото мъдрознайците на всичко ги били научили, но досега не им били разказвали за никаква поляна. Още повече се чудели, че имат брат с рошаво калпаче — дребен брат от онази страна на зида, а те и не знаели, че там има жив свят! Докато гледали в почуда Топорко и слушали какво им приказва той, на него очите му оставали в господарските кончета, със сребро оседлани, и в мечовете на братята жупанчета.

Топорко нямало да се нагледа на чудесиите, нито жупанчетата да се наслушат и нямало да има край детската разговорка. Ала от града свирнал кучкарят за хрътките. Жупанчетата се дръпнали от прозорчето, за да не ги издадат хрътките, а хитрият Топорко отново сложил камъка на прозорчето. Но преди това братята си дали дума да се срещнат на това прозорче.

На утрото зората довела хубав ден. Хубав ден, но добро не носел. Щом станали жупанчетата в зори, се срещнали пред шатрите си. Цялата нощ сънували гората, поляната, потока, златката и лисицата, всичко, за което им бил разказал Топорко. И си рекли един на друг:

— Да помолим баща си, светлия жупан, да ни изведе пред зидовете на двореца да видим какво има оттатък зида.

А така се случило, че точно този ден жупанът бил пожелал да язди. Бил наредил на придворния да язди с него по жупанията. Но когато жупанските синове се примолили да язди с тях, жупанът помислил: „Пораснаха ми момчетата, нека дойдат с мен из жупанията.“

Жупан Юрина извикал придворния и му казал:

— Послушай ме, моя дясна ръка! Недей оседлава своя сив жребец, ами слезни в мазите ми, та избери най-добрия бял кон, най-добрия и най-белия. Оседлай го със седло везано, покрый го с наметка от злато. Още оседлай девет добри коня — малки коне, а да са жив огън. Опаши ги със сребърни колани, накити ги с ресни от свила, па изведи белия кон и черните!

Като чул това придворният, цялото му лице се променило от яд, дето жупанът връща неговия кон, а поръчва девет врани коня. Добре знаел той за кого са враните коне, но като си поел малко дъх, запитал:

— За кого е белият кон и за кого враните коне?

Радостен бил жупанът и не виждал, че придворният позеленял от яд, а му отговорил:

— Личния бял кон за мене, жупана, а деветте врани кончета за деветте жупанчета.

На старейшината не може да се възразява. Стиснал зъби придворният и направил както му бил наредил жупанът. А като възседнали конете жупанът и синовете му и като отворили слугите вратите и като блеснал през равното поле напетият юнак с деветте юначета, мили боже, красотата неземна, сякаш месецът бил извел съзвездията!

Разчуло се — иде жупанът със синовете си! Където минавали, се струпвало мало и голямо. Дотичали жени с дечица, излезли старци и мъже, струпали се старейшини и селяни. Викали жени и дечица, кланяли се на светлото посещение, сваляли шапки старейшини и селяни.

Гледал всичко това придворният, който бил останал в двореца на зида. Гледал и сърцето му се било превърнало в отрова, очите му били като две змии.

Отдавна се бил надявал придворният на голяма чест от бездетния жупан, а сега гледал как жупанът бил обкръжен от синовете, та блестяли като златни зрънца около скъпоценен камък!

— Когато досега жупанът искаше да язди, аз играех с неговото конче. Когато нему се кланяха селяните, и на мен ми отдаваха почит. Като му целуваха полите, и до моята дреха се докосваха. А сега, докато слънцето се обърне три пъти, жупанчетата ще седят до коляното на баща си, те ще му нареждат масата, а скоро ще го съветват и на съветите. А за придворния никой няма пет пари да дава!

Кипнало сърцето на злосторника, ударил той градските врати така, че всички стени затреперили, оставил слугите да чакат жупана, а той отишъл до своя дворец.

— Кълна се, жупанчетата ще загинат! И то от тази моя ръка! — казал придворният на жена си. — Ако не днес, утре, ако не утре, кога да е.

Жена му никак не се учудила, защото и тя именно това искала, като говорела всеки ден на мъжа си: „Няма да станеш нищо повече от слуга, гълъбе мой!“, или: „Като млад прислужваше на един господар, на стари години ще прислужваш на деветима.“

И така придворният казал на жена си да му даде най-добрата секира. Донесла жена му секирата, а дръжката ѝ била изгнила. Придворният се сетил за онова габърче при стария дърводелец.

— Виж ти — засмял се злосторникът, — не знае човек къде какво ще му послужи! Нека дървеното братче погуби живите братчета.

Придворният не знаел какво станало е габърчето.

Същия ден той отишъл при стария дърводелец. Дърводелецът и бабата седели на прага. Старецът се разтреперил, като видял да идва при него придворният, мрачен като облак.

— Ей, ленивецо, къде е моето габърче? Малко време ли мина, откакто ти го дадох? Да не си го развалил? — викнал придворният.

Тръпки полазили стареца. „Няма спасение“, помислил си той и станал, свалил си калпака, поклонил се пред придворния и понечил да му признае всичко.

Ала в същия миг бабата се промушила пред стареца, залисала придворния и рекла:

— Да си жив, господарю! Ето габърчето под покрива на колибата. Знаеш ли, кълна се в здравето ти, че трябваше добре да се изсуши дървото, нима искаш да имаш калпава дръжка? А до утре дръжката ще бъде издялана.

— Бабо, твоят език е по-бърз от ръцете на този старец, дето сякаш се е вкаменил и мълчи като ням. Но нека бъде така! До утре дръжката да е готова! Само да не ми сложиш друго дърво. Ще го позная, защото сърцевината му трябва да е червена.

Придворният си отишъл, а дърводелецът казал на бабата: „Загубени сме, жено!“ и се свили на прага да премислят своята беда.

В това време се стъмнило и скиталецът Топорко изникнал от храсталака.

Дърводелецът и жена му тозчас му разказали ядовете си. Кривнал Топорко калпачето си, сложил тънките си ръчици в джобовете на дрипавото си забунче, разкراчил крака и се замислил. Дълго мислил Топорко и отведнъж казал:

— Е, мили мои! Това никога не можем да го измислим сами. Вие чакайте тук, а аз ще отида да попитам за съвет онзи, който е по-мъдър от нас.

Топорко изчезнал в мрака, изгубил се през ливадите и храсталаците.

А дърводелецът и бабата седели тъжно и чакали. Доста почакали, вече се показал и месецът, и ето ти го Топорко си иде търчешком. Месечината била ясна, тревата висока, а дребничкият Топорко тичал по отгъпканата пътека като мишка по бразда.

— Не се бойте, мои старци — казал Топорко, като стигнал до тях, — ето ми на мен съвет, а ето ви на вас габърче! Но като дялаш дръжката, добре пази сърцевината на габъра, ако съм ти мил.

После Топорко хвърлил в скута на бабата калпачето си: „Пази ми, бабо, калпачето, да имам за какво да се върна, като си изпълня задължението.“ След това се затичал две-три крачки по тревата, свил се, какъвто бил малък, тичешком и не щеш ли, праметнал се презглава в тревата точно пред старците. И както се праметнал, да видиш ти чудо, до краката на старците лежало онова габърново пънче, а от Топорко нямало ни следа.

Кому жалко, кому драго. Дърводелецът тозчас хванал бравичката и почнал да дяла дръжка, а бабата, натъжена, ревнала да плаче, дето ѝ изчезнал този немирник. Не знаела какво да прави от мъка и жалост, та почнала да прегръща и целува онова рошаво калпаче, което единствено ѝ останало.

Още същата вечер дърводелецът издялал дръжката и на другия ден я занесъл на придворния. А придворният, като видял червеното сърце на дръжката, казал:

— Добре ме обслужи, старче, да ти е почтена брадата!

IV

Нощ била над жупанията, а придворният сложил секирата в пазвата си, ключовете от града в кемера си, та към жупановия град. У кого могат да бъдат ключовете, ако не у придворния? Защото главата на господаря се крепи на верността на слугата.

Жупановият град се белеел пред придворния като лебед на месечина, а черният дворец бил в полусянката на гората като гарван над плячка. Жупанчетата спели в градината на двореца и не подозирали кой се е накарнал да им вземе главите през нощта.

Когато придворният бил вече близо до града, се сетил, че не изпробвал брадвата, а тя била с нова дръжка. Да не би за беда да е прикачена лошо. Отбил се той до някакъв дъб, който лежал повален, и замахнал със секирата да я провери. Щом замахнал, дръжката заиграла като живо същество. Заиграла, наклонила се и се измъкнала отвътре, та секирата улучила придворния право между очите. Причерняло пред очите на придворния, секирата му се изплъзнала, отделила се от дръжката, острието паднало на лявата ръка на придворния, с която бил хванал пъна, и му отсякла палеца.

Като го ударила секирата по челото, придворният се опънал възник на тревата — нито нещо разбира, нито глас издава, ще речеш, мъртъв за опело. А онази дръжка като се измъкнала, два пъти се преметнала, а като се преметнала, превърнала се отново в момченце.

Лежал придворният, изпълнал се като дъбов труп, а над него Топорко, жив и здрав, върти весело очите като младо коте на месечина.

Огледал се Топорко насам, натам, па се мушнал в градските зидове, при седмия камък, при малкото прозорче. Отмахнал камъка, влязъл през прозорчето и тръгнал бързо от шатра на шатра.

— Да бягаме, братя, ако ви е мил животът!

Събудили се жупанчетата и скочили на крака. Докато се облекат, докато препашат мечовете, в това време Топорко взел прахан и кремък, поставил огън под свилените шатри. Когато всичко било готово, той ги

повел до прозорчето и тихо като прилепи минали през него. Ето ги на поляната пред града.

Тиха нощ, какво си дочакала! На ливадата изпод града девет жупанчета като девет люлякови клонки и десети босоногият Топорко. Ливадата била огряна от месечина, а сред нея имало прастара липа.

— Забодете мечовете около дънера на липата — казал Топорко на жупанчетата, — за да имате и вие нещо свое в дома си.

Жупанчетата веднага заболи мечовете в тревата около дънера на липата и ги прикрили да не се виждат.

Като свършили това, се огледали — а сега какво ще правят? Накъде да вървят? На коя страна?

Само Топорко повдигнал глава, та се загледал нанякъде в небето. Небето било ясно, по него имало звездички, един-единствен облак стоял над кулата.

Сложил Топорко длани на устата си, за да засили повече гърлото си, и викнал накъм онзи облак:

— Слез при нас, дядо Неумийко!

И не щеш ли! От висината взел да се спуска облакът, на него бил дядо Неумийко, наоколо му девет облачета като девет сиви гълъба и още десето малко кичурче мъгла като опашчица на мишка. Дядо Неумийко заповядал на децата, та Жупанчетата яхнали облаците, а Топорко — онова кичурче мъгла. Тупнал дядо Неумийко крак в росната трева, облакът го понесъл във висинето, а с него и онези девет облачета, а на тях деветте жупанчета, че пък и Топорко на кичурчето мъгла.

Когато били вече високо над града, жупанчетата се огледали вредом по небето и вредом по земята. Гледат, по цял свят е месечина, а далече пред тях имало една черна планина.

А как само ходел дядо Неумийко! Веднъж прекрачи, мине половината небе, дважд прекрачи, втората половина, а на третия път ето ти ги всички заедно на билото на онази планина.

Докато придворният се окопоти малко и отвори очи, докато сънената стража от градските зидове вдигнала тревога, докато около града заечали крясъци и олелия, дядо Неумийко спрял навръх планината по месечина с дружината си. Свилените шатри пламтели пред двореца, една след друга падали в пепел, а Елена, знатната госпожа, минавала през пожарището и повдигала почернелите краища

на шатрите, които се простирали през пепелта като опърлени соколови крила.

В това време дядо Неумийко стоял между децата на росния понор наврѣх планината. На светлата месечина златните долами блестели, лѣскали очите на черния Топорко, а дрипавата дреха на дядо Неумийко се веела на нощния вятър.

Не било необичайно нито за дядо Неумийко, нито за Топорко, защото те били свикнали един с друг и със зелената гора. Но на жупанчетата им било необичайно с дядо Неумийко — дрехата му дрипава, а брадата невчесана! А още по-необичайно било за дядо Неумийко с жупанчетата, задето им трептяло сребро по калпаците и златни ресни по доламите.

Стояли жупанчетата бодри и прави, с бързо око и юнашки поглед и се загледали право в очите на дядо Неумийко. Намерил се той в чудо, че са му дошли такива юначета от свилените шатри!

— Момчетата са безупречни! Имат остро око и добро държане — мислел той. Но все пак не му се вярвало, че могат да чинят нещо момчета с посребрени шапки. С укорно око оценил изобилния накит на жупанчетата: „Голата глава калпак я покрива, а кой знае какво им е сърцето под златните долами“, питал се дядо Неумийко. Като помислил малко, така продумал на децата:

— При мен ще се учите, докато аз кажа. Трябва да научите седем мъдрости, за които никога не сте чували.

А Топорко погледнал дядото. Добре познавал нрава му и веднага нещо не му харесало на малчугана.

„Страх ме е, че няма да е на добро! Не одобрява дядото златните ресни и пискюллиите калпаци“ — помислил си Топорко.

V

Така и станало. Трудно заживели децата при дядо Неумийко. Дядото спял в пещера на твърд камък, а жупанчетата и Топорко трябвало да са около него, кой където си заеме място. При дядото никога нямало ни обед, ни вечеря, тъй както рано-рано подранявал гладен, така и учениците гладни си лягали да спят. Сутрин давал всекому по шепичка лешници, а на себе си голяма шепя взимал и това им било храната за цял ден. Като изядели лешниците, дядото се спущал с тях из дола както той си знае, чак до онези далечни поляни, които били близо до града.

Там трябвало да се хващат за работа — гребни вода в чепче, вдигай се с мъглата по тъмно, размахвай утринен хлад, та навсякъде наоколо да сложиш роса. А да видиш колко било голямо онова жупанство! Колко билки и растения имало в него, и всичко зависело от дядо Неумийко! Та не стига всичката работа, ами дядото пращал децата да отварят през облаците пътека, през която да изгрее слънцето над жупанството.

— Учете се, ученици, жупанчета! Тежка грижа, силно жупанство! — говорел дядо Неумийко и се усмихвал понякога.

Трудно било сутрин, а още по-трудно вечер. Сутрин да станеш, да събудиш първата птица в гнездото, а вечер да не лягаш, докато не си успокоил нещастната тревица. На всичко учел дядото своите ученици — и как да полетят с облака, и как да отседнат на планината. Пуцал ги да ходят по голямата планина, пуцал ги да кръстосват с облаците по мрак. Само едно не рачил да ги научи мъдрият дядо — не ги учел как се слиза от облака на земята и как могат да спрат на тревата.

Всичкото това щели да изпълнят, но дядо Неумийко имал и особен навик. Като слизал сутрин от планината, не вървял нито по пътека, нито по просека, а седял на мъглата и където мъглата намери за добре — или през гората, или през канарите. Затова дрехата му била дрипава, а брадата рошава. Та когато първата сутрин децата слизали с него през короните на дърветата, клоните отнесли калпаците на

жупанчетата, останали те без коси, гологлави. А като слизали на другия ден през тръните с мъглата, тръните им закачили сините долами, останали жупанчетата по една ризка. Като минали на третия ден през канарите, от зъбер на зъбер, изгубили си лъскавите ботушки. А когато на четвъртата сутрин паднал и ситен дъждец и на жупанчетата им порасла коса до раменете, никой не би могъл да ги познае, че това са същите онези жупанчета, боси, гологлави, само по ризки, с коси до раменете. А жупанчетата, момчета от знатен род, нито се оплакват, нито хленчат. Не ги били научили да хленчат, нито подобава томува, който е от господарски род, да се оплаква. Оплели си те пояси от лико, опасали с тях ризките си и чакали да тръгнат на работа с Топорко.

Погледнал дядо Неумийко жупанчетата, огледал ги, после рекъл:

— Ето че научихте първата мъдрост. Далече е, ученици мои, до седмата!

Топорко го загъделичкало гърлото. Щяло да каже нещо детето, но не посмяло и само си помислило: „Престарял си, дядо Неумийко! Не виждаш ли, че в една мъдрост проумяха всичките седем, като останаха боси и гологлави и не казаха нищо?“

И да мислел, и да не мислел Топорко, всичко останало така, както бил наредил дядото. А жупанчетата като че нищо не им било, продължили покрай Топорко да правят пътека през облаците по небето. Виждали, че няма как, трябва да изтърпят.

Другояче мислел рошавият Топорко.

Съжалил той братята си — не били навикнали на несгоди, а тук не се виждал краят на несгодите. Защото Топорко знаел, че дядото е твърдоглав, та по-лесно ще разрешеш брадата му, нересана от сто години, отколкото да го убедиш, когато се усъмни в някого.

— Като се намериш в беда, не чакай да ти се отвори голямата порта, ами се измъкни и през малката врата — мислел си черният Топорко. И докато такъв мъничък газел мъгла до раменете, отваряйки пътека за братята си, тихо им говорел:

— Не бойте се, мои девет братя! Ще ви измъкна от това робство!

Но това не било лесно. Далечно бил жупановият град — от планината до града имало равнина, равна като длан, един ден ходене дълго. Ако побегне Топорко с жупанчетата, не ще ли ги догони лесно по онази равнина дядо Неумийко със скороходните си цървули? Няма

ли да се спусне от облака върху тях като сокол на мишка? А ако им провърви и това не се случи, къде пък ще отидат в жупановия град, като там може още да живее придворният злосторник?

Помислил си всичко това Топорко, но все пак решил да опита дали ще му провърви. Само да можел да разбере от дядо Неумийко как се слиза от облака на равнината.

И така един ден по пладне, когато всички растения кротуват и когато стоката пладнува, седнал дядо Неумийко в букака край една полянка. Гората била тиха като моминска душа. Пътеката и дърварите били далече, защото дядото странял от хората. Седнал дядото да го гали горската хладина, а жупанчетата заспали кой под леска, кой в папратта. Само Топорко останал покрай дядото и си хортували да им минава времето. Когато преобърнали вече всичко, Топорко рекъл:

— А защо така, дядо, ти ни учиш на всичко, а не щеш да ни научиш как да слезем сами от облака на тревата? Да не би да се боиш, че ще ти побегнем? Ами че ти имаш скороходки! Ще ни догониш и да сме накрай света!

— Не ставай глупав, скиталче Топорко! Дори и да ви науча, вие пак няма да можете да слезете, защото нямате това, което ви трябва.

— Няма нищо, ти ми го кажи да ни минава времето — отвърнал Топорко.

Излъгал се дядо Неумийко и така, почивайки на хлад, разказал на Топорко как биха могли те сами да слезат на земята, но за да стане това, трябвало да има някъде нещо тяхно, за което биха могли да се хванат, когато минават с облака над земята.

— А къде ще намерите нещо ваше над равнината на десет разтега височина — засмял се Неумийко на детето, цялата му брада се тресяла от смях.

— Аз, дядо, ей така те питам, за да се забавляваме. Но те моля, дядо, като баща, да ме пуснеш днес в лещака. Ще ти набера дванайсет пълни кошнички. Половината за тебе, половината за нас десетимата. Защото страшно са ти изгладнели учениците.

Стар бил дядо Неумийко, много знаел и много умеел, но кой си няма слабост! Така и той си имал слабост — като същество, което го храни гората, бил лаком за лешници. Дълго другарували гората и дядо Неумийко, но макар гората да му била дарила своята мъдрост, не му прощавала неговите недостатъци!

Помислил малко дядото, но не могъл да се противопостави: „Ще те пусна, казал той на Топорко, ама да ми се върнеш, докато излезе месечината. Пази се, момче, да не ми побегнеш, защото сам знаеш, че ще си погубиш главата.“

— Къде ще ти побягна, дядо? Виж колчави са ми крачката, като игличките на боровата гора! Да пъпля с тях цяла година, пак не бих стигнал нито до жупановия град, нито до моята колиба!

И така Топорко взел кошничките, но не отишъл с тях в лещака, а отишъл там, където знаел, че минава през гората пътека. Седнал на един пън покрай нея и взел да чака да мине някой.

VI

Жупановият дворец се бил обвил в жалейка. Когато онази нощ изгорели шатрите, какво могъл да направи жупан Юрина, освен да събере мъдрознайците, гадателите и съдиите.

— Обсъдете, верни слуги мои, и ми кажете тези три неща: Къде изчезнаха моите жупанчета? Как са се запалили шатрите? Къде се е дянал злосторникът?

Навели се мъдрознайците над пепелището, взели по чашка пепел и надянали мъдрите си очила. А гадателите и съдиите отворили тежки книги, та прехвърляли ситните думи и писмена. Всичко живо изтръпнало и чакало какво ще стане.

Тогава мъдрознайците проговорили:

— Жупанчетата ти са изгорели. Виж тази пепел е от дясната ръка на първото жупанче. По пепелта и кутрето познаваме и ноктите можем да изброим!

След тях се вдигнали гадателите от стола:

— Орисниците са им орисали огън, затова огънят се е породил от земята, закопал е твоите жупанчета — проговорили гадателите-вълшебници и метнали мантии на плещите си.

Гадателите рекли, а съдиите отрekli, защото между тях имало люта вражда.

— Огънят не се е родил от земята, ами го е подхвърлил злодей, а злодеят е побягнал в девето царство и никога няма да го хванеш — заключили съдиите, пронизали с очи гадателите и затворили своите десет книги.

Завайкало се мало и голямо в двореца, кой от кой по-силно се завайкал, а най-силно черната душа придворният, за да се подмаже на жупана. Че пък и лявата си ръка държал в пазвата. „Да не ми разкъса гърдите тъгата!“, а всъщност той си криел ръката, която била без един пръст.

Но жупанът мира не намирал от този ден. От ранна зора до късен мрак яхал коня през гори и планини, за да му олекне на сърцето.

Така и в този ден яздил той до онази далечна черна планина, изходил цялата планина и се връщал тъжен вкъщи. Яхал жупанът по пътеката през планината и току видял: на един пън стояло създание, дребно като щурец. Сложило лакти на хълбоците, навело глава. Когато жупанът дошъл до него, малчуганът рекъл:

— Желая ти здраве, светли жупане!

— Сполай ти, джудженце! — отвърнал жупанът и се учудил, че толчаво създание така добре поздравява.

— Да не си нещо тъжен? — попитал Топорко и присвил очици.

— Какво те засяга тебе това? — все повече се дивял жупанът на джудженцето.

— Драго ми е да ти помогна. За отплата ще ми дадеш половин чувал лешници.

— И половината жупанство бих ти дал — отвърнал жупанът и въздъхнал тежко, задето никой не може да му помогне.

— Вържи ме на коня пред себе си. Пътят ни е един. Но подгони малко коня, че главата ми е в торбата. — Дигнал жупанът Топорко на седлото и подгонил коня си към своя град. По пътя Топорко думал на жупана:

— Нищо недей пита, а нареди утре по пладне да се съберат всичките ти хора под липата, където се сбират в празник, и нито един от тях да не липсва. Заповядай още на всички да дойдат без оръжие, да носят само секири, но нека секирите са без дръжки. Аз ще дойда, като ги събереш и която дръжка ти дам, ти я опитай на всяка секира. Намери ли се някой от дворяните, на чиято секира да прилегне моята дръжка, и ако този дворянин още е сакат с левия палец, тогава знай, той е злодеят на твоите жупанчета. И да му вземеш главата, ако искаш да се върнат твоите синове.

Не хващал вяра жупанът на това, което малчуганът го учел да стори, но кого няма да послушаш, като си в беда, за която лек не знаеш? Той обещал на Топорко, че ще стори така.

Стигнали до двореца. Като слезли в него, жупанът заповядал на своя прислужник да даде на Топорко половин чувал лешници от жупановата градина и да сложи на него жупановия печат. Когато той сторил това, Топорко казал на жупана:

— Разреши ми още, светли жупане, да препусна на този печат в гората.

Засмял се жупанът. Приел това като шега на малчугана и му дал разрешение да яхне печата. Поблагодарил Топорко, метнал чувала на гърба си и отишъл от града в колибата на дърводелеца.

Била хубава вечер, а бабата тръгнала през полето лена да види не го ли е повредила сушата. Съгледал Топорко бабата, оставил чувала в края на слога, промъкнал се през лена до бабата и както тя се била навела да види по-добре лена, Топорко пошепнал от слога, като че щурче цвърчи:

— Мълчи, бабо, никому нищо не казвай, но утре, преди да съмне, ела на поляната и донеси онова калпаче, което е мое. На поляната има един клен, който е най-висок. Качи се на него, бабо, колкото по-високо можеш, ако съм ти мил! Ще ме видиш как идвам на кичур мъгла, а с мене ще са деветима другари на девет облачета. Като доплуваме и като минаваме по вятъра край клена, ти ми подай бързо моето калпаче. Щом се хвана за него, ти не го пущай, бабо, ами дърпай колкото имаш сила.

На бабата сърцето ѝ заиграло от радост. Чула и познала тънкото гласче на своя Скиталчо, дето ѝ говорел от лена. Но като се навела да го види, нямало го никъде, само една бърза черта тичала през лена — връхчетата на лена трептели там, където Топорко се шмугвал по слога. Бабата веднага разбрала какво било и повече не търсила Топорко.

Не се двоумила, повярвала на своя палавник, оставила лена, нека се оправя сам с гората както знае, и побързала вкъщи да намери калпачето, да ѝ е под ръка на другия ден.

А Топорко стигнал на края на слога, криейки се през лена като пъдпъдък, метнал отново своя чувал и отишъл до жупановите конюшни.

— Ето жупанът удари печата си на чувала и заповяда да ми дадеш най-бързия кон, за да отнеса още нощес чувала там, където ми е наредил той — казал Топорко на коняря.

А какво не можеш да направиш с жупановия печат?! Видял конярят знака на своя господар, повярвал на джуджето и му извел кон. Освен това сложил малкия на седлото и му подал чувала, та дори плеснал коня да е по-бърз. А Топорко полетял с коня и се хванал за гривата му, та летял като перце на вятъра към онази черна планина. И по пътя все пришпорвал коня, боял се горкият да не закъснее.

Тъкмо да излезе месечината, Топорко бил в подножието на планината. Скокнал от коня, тупнал с краче, нека върви, където му е воля, а Топорко забързал по пътеката в планината. Там намерил в лещака кошничките, напълнил ги с жупановите лешници, хвърлил онзи чувал и тъкмо месечината да изгрее, ето ти го скиталеца Топорко.

— Добър вечер, дядо! Ето ти лешници, каквито не помниш!

Дядо Неумийко го хванала зазъбица, като видял такива лешници, не могъл да чака до сутринта да ги опита, ами рекъл на децата:

— Хайде, ученици, нека и ние да вечеряме веднъж, да знаете кой ден сте научили първата мъдрост.

Седнали в кръг в понора да се облажат. Но Топорко научил жупанчетата:

— Хрускайте, но недейте да ядете, за да преварим утре гладна зора.

Взел дядото своите шест кошнички в скута си, а учениците седнали по двама до всяка кошничка, че като почнало едно хрускане, всички катерици се вдигнали в хралупите си. Вдигнали се и извели малките си на най-тънките букови клони да гледат с тях кой хрупа така сладко среднощ по месечина.

Учениците още не били довършили по двама своите, а дядо Неумийко вече довършил своите шест, такива му били, братко, на този дядо зъбите.

Наял се сладко дядото, засмял се хубаво и рекъл на Топорко:

— Чиниш, момче, скиталче Топорко! Откакто се знам, не съм намирал такива лешници в гората!

VII

Излъгали лешниците дядото. Понеже не го морял глад, така му се доспало преди зори, сякаш е полунощ. Спял си дядото, както се спи в полунощ, а зората само що не е зазорила. А учениците гладни, събудили се преди да зори, станали тихо и излезли от пещерата на поляната.

Утрото било бяло като гълъбово крило, над поляната минавали меки мъгли, сякаш са белоруни овце. Не се маяли жупанчетата и Топорко, ами всеки си хванал по овчица — възседнал всеки своята овчица-мъглица, оттласнали се от планината, и както ги бил научил дядото, засвирили за добър вятър, да им държи повода накуп и да ги върже един за друг. Духнал добър вятър от другия склон и понесъл децата през горската поляна.

Плавали те, мили брате, плавали! И нямало по-хубав миг от този, като стигнали над равнината и заплавали над малката полянка.

А на полянката, на най-високия клен, чакала бабата още от тъмни зори. Чакала тя зората, както измръзналият слънце — дето чакала зората нищо, но чакала рошавия Топорко! И тъкмо от онази височина измерила клена и взела да си мисли: „Какво ли ме чака мене, старата, на тази височина!“

И току видяла в далечината — един облак плувал на десет дяла. Румената зора била нажежила целия облак, на него се руменеели десет дечица, като че са ягоди нанизани. Бабата забравила всичко, което се канела да мисли, и добре, че не скочила от преголяма радост от клена!

Облакът вървял право към бабата и когато вече закачил клена, бабата протегнала онзи калпак, колкото ѝ позволявала ръката. Хванал се пъргавият Топорко за калпачето, десетте облачета се дръпнали назад като един, назад, пък после с вятъра понечили да се дръпнат напред. Но бабата държала здраво, още по-здраво държал Топорко, а най-здраво държало калпачето между тях. Час или два се мъчила бабата с облака, но сърцето на бабата не се предавало. Дърпала тя към себе си колкото имала сила. Като че отведнъж чудо надделяло на облака,

полетял той долу към тревата и повлякъл след себе си и калпака, и бабата. Докато удариш длан в длан, пляс, бабата седяла на зелената трева, а около нея десетте деца. Така пада зрелият кестен от стъблото и разсипва наоколо таралежчета.

Когато те слезли, изпод тях се измъкнали облачетата и полетели празни във висинето като пух, щом духнеш след него.

Доста твърдо седнала бабата на коравата поляна, както и дечицата. Но като постигнали това, което сърцето им искало, сторило им се, че никога не са сядали по-меко! От умиление не знаели кой кого по-напред да прегърне — дали Топорко бабата, или бабата Топорко, или жупанчетата един друг, защото наяве им се показал жупановият град! Нека да бил далеко, но били на една равнина с него!

Когато си щастлив, и слънцето бърза след тебе, не трябва да му отваряш път! Така в този час слънцето изгряло над бабата и дечицата и ги осияло, а те още седели на тревата.

Слънцето напомнило на Топорко, че времето минава.

— Хайде да побързаме — казал той, — чака ни жупанът. Събрал се е събор, а не може да сборува без тебе, бабо!

— Дочаках и това — кипрела се бабата, поправяйки шамията на главата си, да е по-прилична, и побързала през полето да не закъснее за сбора. А децата след нея — като пилета след квачка.

VIII

Седял жупанът Юрина под липата, на стол в сребро обкован, а столът повдигнат на две стъпала, стъпалата били обвити в кадифе. Край жупана бил само неговият роб, който щял да му прислужва на сбора. На десет крачки пред жупана се наредил целият народ от двореца — а всички ги мъчи мъка от уважение.

Жупан Юрина нямал навик така да прави сбор, без оръжия и без юнаци, без боляри и без бойна готовност. Неприятно му било до немай-къде. Пък и мъката се била увила около сърцето му като змия около клон. А колкото по-мъчно му било, толкова по-твърдо се държал. Защото ако един жупан показва мъката си пред домочадието и пред селяните, кой тогава ще управлява жупанията?

В това време той видял, че към него иде една бедна баба, а след нея — дечица, всичките голи сиротинки. Като приближили към сбора, дечицата спрели, само най-малкото хванало бабата за ръката и наближило към жупана.

Развеселила се жупановата душа, като забелязал онзи малчуган с рошавото калпаче.

„Ех, в това калпаче на дребосъка още се надявам — зарадвал се жупанът в себе си, — а всичко друго ми изневери!“

Топорко и бабата приближили жупана и сгънали коляно пред него. А пък Топорко казал:

— Дойдох, жупане, както се уговорихме, и доведох моята стара майка, защото и на мене ми трябва някой да ми прислужва на сбора. Но за още една милост ще те питам. Ето там моите братя молят тебе, своя господар, да им разрешиш да погледат някъде от крайчеца как се прави сбор.

Жупанът се засмял в себе си:

— Още не бях сборувал така, да ми идват баби и дребни дечица на сбора.

Но той имал милостиво сърце и като видял онези сиромашки дечица, опасани с лико и рошави като горски зверчета, не могъл да им

отхвърли молбата. Разрешил жупанът на Топорко това, за което го молел, а децата, както подобава на бос и слаб, обиколили отдалеко сбора, за да не пречат на старите, та дошли изотзад и се наредили покрай дънера на липата, зад стола на светлия жупан. А в тревата около липовия дънер сякаш стърчало някакво сребро, прикрито с листа и клечорляк, който би могъл да разбере това — стърчали дръжка до дръжка саби, девет на брой.

Свалил Топорко калпачето си, дал го на бабата и казал:

— Само ти, бабо, знаеш да ми пазиш калпачето, а видя колко ни е полезно.

Бабата взела калпачето, а Топорко се изстъпил пред жупана.

— Време е, жупане! — викнал Топорко, скокнал лек, превърнал се във въздух — докато мигнеш с око, на червеното кадифе до жупановия крак легнала дръжка на брадва, готова, издялана. А джудженцето изчезнало.

Слисал се народът. И жупанът би се чудил, но всяко чудо иска време, а жупанът трябвало да действа, както се бил споразумял с Топорко.

И така жупанът заповядал на слугата си да вземе онази дръжка и да изреди целия народ, та да премери за коя секира е издялана дръжката. Хората не знаели какво ще излезе от това, а слугата ходел от човек на човек.

Дръжката била голяма, не влизала в нито едно отверстие, но като стигнал до придворния, дръжката веднага прилегнала в секирата и стояла като излята — виждало се, че е дялана за тази секира. Слугата донесъл секирата на жупана:

— Секирата е на придворния, жупане!

Жупанът като че бил ударен с меч. Но той заповядал на слугата да раздели дръжката от секирата, защото на този сбор всички били без оръжие. После рекъл:

— Народът да отстъпи, нека дойде сам придворният.

Дошъл придворният при жупана, а лявата му ръка била в пазвата. Тогава иззад жупановия стол щръкнали девет рошави главици. Бързите очи гледали остро, нищо не могло да им убегне.

— Извади ръка от пазвата да видим какво сърце имаш! — казал жупанът, а очите му били страшни като очи на орел, когато напада змия.

Но страшни били и очите на придворния, като на рис, когато ще скочи. Та както се загледали един друг в очите, така си погледнали един на друг в душата.

Навел се придворният, като че ще клекне, докопал се до своя таен нож и нападнал жупана, който бил с голи ръце.

Жупанът бил с голи ръце, а народът се бил отдръпнал — докато притича народът, жупанът ще загине!

Но изпод липата като рой пчелици долетели деветте му жупанчета, в ръцете им девет харни меча. Дочакали с мечовете придворния и му прободили дясната ръка. Наобиколили жупанчетата придворния, както ловджийски кучета като наобикалят вълк. И вълкът ще погине от кучетата, а придворният — от детските мечове.

Викнал народът, дотичали дворяните, вдигнали ръце да отбранят своя господар, но до това време децата били отбранили своя баща, а злодея разделили с черната му душа.

* * *

Как няма да познае юнакът сина си, когато той го брани с меч, на което сам юнакът го е научил? Познал жупан Юрина синовете си, клекнали жупанчетата пред него, навел се жупанът над дечицата, и не питай какво станало после, защото и юнакът понякога не може да надвие сълзите си.

И всичко щяло да бъде от хубаво по-хубаво, ако не се била завайкала горката баба. Никой не мислел за това, че Топорко го няма.

— Изчезнал бил, та какво от това? — мисли сборът. — Оставил си е калпачето, честно служи на господаря, отърва го от черния душманин, спаси му синовете и живота и изчезна в тази работа. Другояче и не може да бъде!

Но бабата не мислела така. Тя едничка знаела как боли сърцето за Топорко! Завайкала се, взела да нарежда и да проклина сбора:

— Кой те прати, мамино сърненце, на господарския сбор! — и нареждайки, щяла да си отиде от сбора.

— Не плачи, бабо, не ни разваляй празника — викнал ѝ слугата, — ето ти това, което е твое — и ѝ хвърлил онази дръжка за секира.

Полетяла дръжката, праметнала се във въздуха, а бабата я дочакала в прегръдките си. Като се праметнала дръжката, в прегръдката на бабата паднал жив и здрав Топорко! Засмял се той, притиснал се към врата на бабата като репей, че я целувал, мили боже, целувал! — а бабата като че никога не се била вайкала. Като напрегръщала Топорко, отърсила малко пазвите си и рекла, като че нищо не е било:

— Недей, дете, да ми цапаш дрехата. Още не сме свършили сборуването, а това беше моето място.

И застанала покрай слугата до жупановия стол, да не би сборът да свърши без нея.

Когато жупанът напрегръщал синовете си, поискал от тях и Топорко да му разкажат всичко, което се било случило.

Жупанчетата разказали всичко и когато жупанът разбрал колко им е помогнал Топорко, попитал малчугана:

— Каква награда искаш, джудженце?

Спогледали се жупанчетата и Топорко, засмели се и викнали в един глас:

— Да ни оставиш онова прозорче в зида.

Замислил се жупанът, много мисли му минали през главата:

— Залудо вдигнах зидове до небето — мислел той, — не ми опазиха децата крепостните стени и зидовете, а дупката, която е пробило джудженцето. Защо са ми тогава стени и зидове? Защо са ми стени, когато на тях им трябва дупка?

Благодарна душа имал жупанът — когато дава, с шепа дава, когато мисли, на голямо мисли. И така, жупанът се вдигнал от стола, обкован със сребро, изправил се напетият юнак под клонестата липа и със силен глас продумал на народа:

— Побързайте, мои дворяни, донесете длета и чукове, донесете жезла и търнокопи, днес ще събаряме зида около града — сам жупанът ще свали първия камък. И ще пратя четирима глашатаи да разгласят широм по жупанията, нека знаят селяни и господата — сега белият жупанов дворец стои бял като гълъб, в божии ръце, стои сега белият жупанов дворец като сърце на чиста длан! Нито стени, нито зидове го крият, нито нещо го брани и закриля освен едната вяра в неговите юнаци.

Възкликнали на това сто високи гласа, та закънтяло всичко през равното поле. Възкликнал народът от радост:

— Ще прогледнат прозорците на града като слепец, щом му свалиш перде от очите! — Чул се възгласът надалече, събрал се народ и войска, домъкнали сечива и уреди, та се вдигнал прах около двореца от стените и камъните, дето ги събаряла жупановата воля.

А на дядо Неумийко в пещерата му се докихало, защото слънцето му паднало на лицето. Скокнал той и веднага видял колко се е измамил. Изтичал на поляната, било вече към пладне. Едва имало тук-там още по някое облаче — къде да тръгва дядото, такова слънце имало днес над света! Опънал той скороходките си, закрачил, крачил колкото може повече, за да настигне бежанците.

Като стигнал над града, що да види. То се знае, че дядото разбрал какво става. Било му и драго, и чудно, дето разрушават стените около града. Тозчас дядото простил всичко. И тъй като никой не гледал него поради многото работа, пуснал той покрай зида краката и скороходките и се замислил дълбоко. Глади брада, трудно му е да повярва това, което вижда с очите си — сам жупанът отмахнал един камък!

— Е, ще се сдобря с него, защото голямо добро е сторил! Но никога вече не ща да го видя! — решил накрая дядото, та се навел, както седял над онази дълбочина под кулата, и затегнал хубаво вървите на скороходките, за да може час по-скоро да се върне в планината, където познавал зверовете.

* * *

Остарял жупанът, порасли жупанчетата. А тъй като онази жупания била твърде обширна, поделили я помежду си на осем жупании, а най-силния между тях избрали, та го направили крал. И управлявал кралят с братята си жупани сговорно и благословено жупаниите, та и сега още се споменава онова време.

А Топорко и бабата вървели нашир и дълж по кралството. Навсякъде имало забрадки и навсякъде имало калпаци и без всичко можело да мине онова кралство, но не и без тях двамата.

[0] *Скитник* — дете, което се ражда от отсечено парче дърво. Когато старец и старица поискат да си имат деца, люлеят и се грижат за такова пънче и то оживява и се превръща в дете. — Б.а. ↑

[1] *Неумийко* — Според руските предания по света и по небето се скита дрипавият и неумит дядо Неумийко. Но когато той си обърше носа, тогава се сипе сребро. — Б.а. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.